

[Zoom](#)

Snart får Birgitta sitt kollektivhus

Sedan början av 80-talet har kvinnor i Göteborg i hård motvind kämpat för fler kollektiva boendeformer i staden. Birgitta Rang är en av dem, som efter mer än 25 års lobbyarbete nu har siktet inställt på sitt egna drömhuis i Östra Kålltorp. Detta är första delen i en serie om alternativa boendeformer i Göteborg.

Publicerad 3 veckor sedan - Foto: Caroline Petersson | Birgitta Rang på platsen där hon hoppas hennes kollektivhus ska stå färdigt år 2020.

”Jag hoppas att jag fortfarande lever när det här står klart.” Det är med blandad humor och allvar i rösten som Birgitta Rang framför de här orden när vi träffas i Östra Kålltorp en blåsig men solig dag i början av maj. Från hållplatsen Solrosgatan har vi promenerat upp längst med Björcksgatan till en skogsdunge belägen på en brant backe nedanför Rudolf Steinerskolan. Här hoppas Birgitta och hennes ”medsyster” i föreningen Boihop att deras efterlängtrade bogemenskap för vuxna över 40 år utan hemmavarande barn ska stå klart senast till år 2020. För Birgitta är platsen särskilt attraktiv på grund av den något friskare luften på höjden och de många tallarna i området.

– Jag hoppas att huset ska heta Tallhöjden när det är färdigt berättar hon förhoppningsfullt.

Det har nu gått mer än sex år sedan Birgitta fick information från Fastighetskontorets vd om ett politiskt beslut som innebär att Bostadsbolaget och Boihop tillsammans ska skapa ett kollektivhus i Östra Kålltorp. Men bakom drömmen som nu ska bli verklighet finns en betydligt längre historia. Sedan slutet av 70-talet har delar av kvinnorörelsen i Sverige argumenterat för fler alternativa boendeformer i staden. Birgitta, som har en bakgrund som naturvetenskapslärare och som var en av grundarna av Kvinnofolkshögskolan 1985, blev en del av kampen på allvar när hon 1982 blev invald i kommunfullmäktige för dåvarande VPK.

– Jag blev uppringd av en kvinna som sedan blev Kvinnofolkshögskolans första rektor, som sa att de ville ha mig i byggnadsnämnden.

Att Birgitta fick frågan och valde att tacka ja berodde bland annat på att hon året innan hade deltagit på en stor nordisk konferens om kvinnors villkor i stadsbyggnad och bostadsbyggande som ledde fram till bildandet av Kvinnors byggforum. Dessa kvinnor, främst arkitekter och ingenjörer, myntade bland annat idén om det lilla kollektivhuset, med cirka 30–35 mindre lägenheter och gemensamma utrymmen. I sin forskning hade de kommit fram till att sådana hus, som bygger på att de boende hjälps åt med en del av vardagssysslorna, skapar bättre förutsättningar för jämställdhet mellan män och kvinnor.

Tidigare kollektivhus som funnits i Sverige sedan 30-talet var som regel betydligt större och ofta utrustade med storkök som drevs av inhyrd personal istället för i samarbete mellan de boende. En modell som skulle visa sig vara ohållbar i längden, och som dessutom inte rimmade särskilt väl med kvinnorörelsens visioner om solidaritet och samarbete.

Om föreningen Boihop:

- Boihop är en ideell intresseförening som bildades 2001 med syftet att verka för olika typer av bogemenskaper i Göteborg.

- Föreningen föregicks av studiecirkel och nätverk med kvinnor som forskade, skrev och lobbade för frågan sedan slutet av 70-talet.
- Föreningens målsättning är att det åtminstone ska finnas en bostadsförening i varje stadsdel.

Se: www.boihop.org

Beslut i fullmäktige

I nio år använde sig Birgitta av litteratur och argument från Kvinnors byggforum för att försöka övertyga sina kollegor i byggnadsnämnden att satsa på kollektivhus och gemenskapsboenden av olika slag.

– Under den här tiden kom det flera ärenden till nämnden om grupper som ville starta kollektiva boendeformer. Resultatet var alltid att förslagen blev nedröstade med 8–1. Det var fruktansvärt jobbigt den här tiden att alltid vara i opposition, berättar Birgitta.

1986 bestämde sig Birgitta för att försöka lyfta frågan till en högre nivå genom en motion till fullmäktige. Fem år tidigare hade två folkpartistiska kvinnor fått igenom en motion där de framförde krav på större inslag av kollektiva/alternativa boendeformer i Göteborg, bland annat med motiven att motverka isolering och ensamhet och främja jämställdhet mellan könen. Trots bifall hade det dock inte resulterat i några nya projekt. Visserligen var det under denna period som kollektivhusen Stacken (1981) och Trädet (1985) uppstod i två befintliga höghus, men anledningen till detta, enligt Birgitta, var att flera höghus monterades ner då det fanns ett överflöd av bostäder, vilket gjorde att det inte fanns något att förlora på att låta dessa hus bli test-projekt.

I Birgittas motion ingick bland annat ett krav på att utreda varför planerade och projekterade kollektivhus inte hade förverkligats, och att det skulle tas fram fastigheter för kollektivhusboende i varje stadsdel. 1987 godtog kommunfullmäktige ett förslag från stadskansliet, som svar på motionen, som innebar att fastighetsnämnden fick i uppdrag att bilda en kollektivhusgrupp med representanter från byggnadsnämnden, socialnämnden och bostadsförmedlingen. Dessa skulle ansvara för att ta fram lämpliga kollektiva projekt i samarbete med kommunens olika fastighetsägare. Någon sådan grupp bildades emellertid aldrig.

Birgitta Rang (tv), Anna Moffett Spak och Inga Alander studerar samrådshandlingen "Program för Östra Kålltorp" inför detaljplanarbetet som startade 2011 (Anna, som då var styrelseledamot i Boihop, dog för några år sedan, 90 år gammal). Foto: Privat Privat

Konservativ bransch

År 2017, 20 år efter Birgittas antagna motion, har föreningen Boihops ihärdiga arbete resulterat i ett samarbetsprojekt med Familjebostäder där ett höghus i Majorna har omvandlats till kollektivboende (Majbacken 2004). Det har också bidragit till att Mölndals första och enda kollektivhus BIG Kornet (2006) byggdes i samarbete med Mölndalsbostäder. Fortfarande har dock inte ett enda nybyggt kollektivhus uppstått under denna period i Göteborg. Enligt Birgitta ligger förklaringen främst hos bostadsbolagens konservatism och ovilja att tänka i nya banor.

– Det är det gamla vanliga, att man inte riktigt tror på de här idéerna. Det är mycket enklare att bygga utan att ha en grupp som vill lägga sig i på olika sätt, förklarar Birgitta.

En annan förklaring är att frågan har drivits av kvinnor.

”Vi efterlyser en boendeform, som inte är i samklang med samhällets norm. Det tillhör inte normaliteten att familjer, som inte är bundna av släktband, bor tillsammans och delar på vardagligt hemarbete och omsorg ...” skrev Birgitta i en text för nyhetsbladet kollektivhus.nu 2007 med rubriken ”Varför blir det inte några nya kollektivhus i Göteborg”.

Jag ringer upp kommunalråd Ulf Kamne (MP) och före detta ordförande i byggnadsnämnden för att fråga honom vem som har ansvaret för att inte mer har hänt.

– Göran Johansson kanske. Jag vet inte vem jag ska dra till med, säger Ulf lite skämtsamt och tillägger att han själv inte kände till motionerna förrän Birgitta berättade om dem för några år sedan.

– Det är typiskt sådana beslut som fullmäktige fattat och sedan inte gjort något åt. Inga beslut i fullmäktige genomförs per automatik. Det är mycket lättare att verkställa en motion om det finns någon med en stark position i en nämnd som kan driva frågan vidare, förklarar Ulf vidare.

Ulf håller till viss del med Birgitta om att bostadsbolagens konservatism och ointresse för frågan är en del av förklaringen till att inte mer har hänt i Göteborg. Men han tycker också att det inte riktigt är så enkelt.

– Det finns många som vill få till gemenskapsboenden, men det krävs också att man är ett litet snäpp mer handlingskraftig om man vill att det ska hända. Det är inte alltid som de som vill ha bo- och byggemenskaper har så hög kapacitet, menar han.

Markanvisning för gemenskapsboende

En markanvisning innebär enligt Göteborgs stad ”en rätt för en intressent att under en viss tid och på vissa givna villkor, få förhandla med staden om förutsättningarna för genomförande av ny bebyggelse inom visst markområde som staden äger.

Vissa av dessa markanvisningar är riktade direkt till bygggemenskaper och/eller gemenskapsboende. I dessa fall sker ofta markanvisning efter färdig detaljplan. Även andra markanvisningar är öppna för bygg- och bogemenskaper att lämna in en ansökan på”.

Källa: goteborg.se

Byggs för lite

Ann-Sofie Jeppson är arkitekt och specialist på stadsutveckling på Framtiden byggutveckling som sedan början av 2016 har i uppdrag att samla all allmännyttig bostadsproduktion. Eftersom Ann-Sofie tidigare jobbade på fastighetskontoret, där hon skötte flera kontakter med bo- och byggmestgruppsgrupper, har hon nu fått en informell roll att sköta dessa kontakter för det nya bolagets räkning. En viktig förklaring till att allmännyttan inte har byggt några kollektivhus är enligt Ann-Sofie att det överhuvudtaget byggs lite under denna period. Sedan några år tillbaka satsas det igen på byggande, inte minst genom jubileumssatsning Bostad 2021.

– I denna satsning ville tjänstemännen inte ha några som helst krav som kunde försena ett enda projekt. Det var de strömlinjeformade projekten som gällde, förklarar Ann-Sofie.

Hon menar också, liksom Ulf, att det ibland är grupperna själva som gör det svårt för sig.

– Bygg- och bogemenskaper vill inte vara var som helst i staden, och inte till vilka priser som helst när de engagerar sig. Det innebär att de kringgärdar sig själv lite. Det ger lite begränsningar när de bara kan tänka sig att bo i halva staden, förklarar Ann-Sofie.

Bygggemenskap:

- En bygggemenskap är en grupp människor som utifrån sina egna ambitioner tillsammans planerar, låter bygga och senare använder en byggnad, enligt Föreningen för bygggemenskaper.
- Skillnaden mot en bogemenskap är alltså att föreningen i betydligt större utsträckning är sin egen byggherre.

- Upplåtelseformerna kan variera men alla projekt som hittills har genomförts har varit bostadsrätter.

Se: byggemenskap.se

Lika dyrt i ytterområden

För två år sedan inledde Familjebostäder och Boihop ett samarbete kring ett nytt höghus vid Kortedala torg, där föreningen skulle få möjlighet att blockhyra halva huset, samt bygga in gemensamma utrymmen utifrån medlemmarnas önskemål. För Boihop var projektet det första som skulle inkludera alla åldrar. Efter flera månaders arbete tvingades de dock konstatera att det inte fanns tillräckligt många intresserade av projektet. Anledningen var läget i kombination med hyreskostnaderna, som inte visade sig bli lägre än i betydligt mer centrala delar av staden.

– Vi gjorde en undersökning av hur löneläget såg ut i området och det visade sig att de som bor där i dag inte skulle ha råd att bo i det nya huset. De som kan tänka sig att betala ett så högt pris för sitt boende vill hellre bo i andra delar av staden, förklarar Birgitta.

Bogemenskap/gemenskapsboende:

- En bogemenskap eller ett gemenskapsboende är en form av kollektivt boende som ofta består av en grupp lägenheter samt gott om gemensamma utrymmen.
- En vanlig form är att de boende skapar en förening som sedan blockhyr hela eller delar av en byggnad, i samverkan med någon aktör som vill bygga och förvalta huset.
- Det finns också exempel på bostadsrättsföreningar som drivs i kollektiv form. I Sverige finns föreningen kollektivhus.nu som samordnar och lobbar för fler kollektiva boendeformer runt om i landet.

Se: kollektivhus.se

Renströmska villan i Östra Kålltorp byggdes som sanatorium 1911–1914, men har nu byggts om till 57 unika lägenheter. Den ligger mitt i det nya område som planeras i Östra Kålltorp. Egnahemsbolaget

Konkreta mål

Efter många års kamp med få framsteg kanske år 2016 är vändpunkten som Birgitta och de andra har väntat på. I Almedalen möttes Ulf Kamne av jubel när han berättade om kommunens mål att fem procent av kommunens nya markanvisningar nu ska tilldelas bo- och byggemenskaper.

– Det finns så klart jättemycket kvar att göra och allmännyttan är fortfarande inte så på som de skulle kunna vara, men vi har tagit tag i frågan. Förutom de konkreta målen har vi sett till att fastighetskontoret har en organisation som jobbar specifikt med det här, och det har tagits flera konkreta beslut i fastighetsnämnden om att markanvisa till bo- och byggemenskaper, förklarar Ulf Kamne.

Ann-Sofie Jeppson instämmer i att de nya målen kommer göra skillnad för allmännyttans satsningar. Samtidigt är det tydligt att målet att skapa fler bogenheter är ett i mängden för dem att ta hänsyn till.

– Med det nya uppdraget, större volymer på byggandet, och mer omfattande projekt, kommer vi självklart att ha fokus på mer och andra boendeformer – och de är flera olika: trygghetsbostäder, bostäder med särskild service, bogenheter och studentbostäder. Vi behöver också lösa trångboddheten för familjer med många barn, skriver hon i ett mejl.

”Det var de strömlinjeformade projekten som gällde ...”

Samarbetsprojekt

Birgitta själv är försiktigt hoppfull. Även om också hon gläds åt att det nu finns en tydligare struktur för hur kommunen ska jobba med frågan, vet hon av erfarenhet att systemet är sårbart.

– Problemet är känsligheten som uppstår när vd:ar byts ut och tjänstemännen som kan frågorna flyttar på sig, förklarar hon.

Det stora hoppet lägger hon till de projekt som nu håller på att bli verklighet. Förutom Östra Kålltorp har Boihop ett nytt samarbetsprojekt med Familjebostäder i Högsbo, ett löfte om att få vara med i etapp två i Frihamnen och har lämnat in en intresseanmälan för Fabriksområdet i Sandarna. Dessutom finns fler aktiva grupper däribland Undersammatak och Byggemenskap Högsbo, som planerar kollektivhus på samma tomt som Boihop i Högsbo.

– När dessa projekt blir verklighet finns det något att visa upp. Då kan det börja hända saker, säger hon.

Illustration av Liljewall arkitekter av hur den tänkta bebyggelsen i Östra Kålltorp kan komma att se ut.